

Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi

Araştırma Makalesi

Yapı İşleri Mevzuatı ve Yapım İşleri Genel Şartnamesi Üzerine Yüklenici İnşaat Firmaları Orijinli Eleştirel Bir Bakış

Latif Onur UĞUR^a

^a İnşaat Mühendisliği Bölümü, Teknoloji Fakültesi, Düzce Üniversitesi, Düzce, TÜRKİYE
Sorumlu yazarın e-posta adresi: latifugur@duzce.edu.tr , latifugur@mynet.com

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye Resmi Sektör İnşaat Müteahhitleri İşveren Sendikası (Türkinşa) üyesi yapım firmalarından Ankara merkezli olanlara, Türkiye Cumhuriyeti kamu yapım projelerinde geçerli olan yapım işleri mevzuatının bazı düzenlemeleri ve Yapım İşleri Genel Şartnamesi (YİGŞ) esasları üzerine bir anket uygulanmıştır. Anket uygulanan firmaların tamamı kamuya taahhüt işleri gerçekleştirmiş/gerçekleştiriyor olan kuruluşlardır. Anketi yanıtlayan firmalardan, yanıtladıkları her sorunun (konunun) yüklenimlerini yaptıkları inşaat projelerinin süresine, maliyetlerine ve kalitesine etkilerinin derecelerini belirlemek amacı ile puanlar vermeleri istenmiştir. Edinilen veriler üzerinde frekans ve yüzde dağılım analizleri; düzenleme esaslarının maliyet, süre ve kalite düzeylerine etkilerin belirlenebilmesi için yapılan puanlamalara göre önemlilik analizleri yapılmıştır. Çalışmada Türk yapım firmalarının uygulamadaki YİGŞ ve bazı hukuki düzenlemeler ile ilgili problemleri belirlenmiş, mevcut düzenlemelere eleştiriler getirilmiş ve mevcut sistemin revize edilmesine katkıda bulunabilecek önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Yapım İşleri Genel Şartnamesi (YİGŞ), Yapı İşleri Mevzuatı (YİM), İnşaat Sözleşmeleri, Anlaşmazlıkların Çözümü, Türkinşa*

A Critical Look from the Origins of Construction Contractors to Turkish State Construction Works Regulations and General Conditions of Construction Contracts

ABSTRACT

In this study, a survey was administered to member construction firms based in Ankara ones of Turkish Official Sector Construction Contractors Employers Association (Türkinşa), for evaluate some of the arrangements of Republic of Turkey's public construction projects, which applies to construction work legislation, and based on the Construction Works General Specification (YİGŞ). All of the surveyed firms have realized the public undertaking/organizations that performs. Of the companies which responded to the questionnaire they answered each question (the subject) to the contractor, at the time, cost and quality of their construction projects with the aim to determine the extent of the impact were asked to provide scores. The data collected on the frequency and distribution analysis; editing principles of cost, time and quality levels in order to determine the effect of the materiality analysis were performed according to ratings. In the study of Turkish construction companies in the

application of legal regulations YİĞŞ and some related problems were identified, brought criticism to current regulations and to revise the existing system that may contribute suggestions were made.

Keywords: *General Conditions of Construction Contracts (YİĞŞ), Construction Jobs Legislation, Construction Contracts, Dispute Resolution, Turkish Official Sector Construction Contractors Employers Association (Türkinşa)*

I. GİRİŞ

İNŞAAT sözleşme belgeleri bir projenin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bu belgeler İşverenin bir projenin kavramsal görüntüsü ve fiziksel tesis ile gerçek inşaat arasında bir köprü oluştururlar [1]. Tüm tarafların bir inşaat projesinde aynı amaca sahip olması ile birlikte, genellikle bu amacı yerine getirmek için gereken motivasyon, elde edilecek kar veya elde edilecek fayda ile ilgilidir. Yüklenici, alt yüklenici ve proje organizatörü için kar farklı şekillerde kazanılır. Genellikle bu tarafların kâr pozisyonu tehdit edildiğinde, çatışma ortaya çıkacak demektir [2]. Bir sözleşme belirli bir amaç için bir araya gelen taraflar arasında yapılan yasal bir anlaşmadır. Collier'e [3] göre, bir sözleşme, düzenlenen ve gerektiğinde değişikliklerle sona kadar süren özel bir ilişki (sözleşmesel kişisellik) oluşturur. Bu, bir tarafın iyi niyetle, sadece güven esaslı olmadan başkaları ile anlaşmalar içine girmesi için bir düzenleme sağlar [4]. İnşaat projelerinin çoğu genellikle anlaşılması kolay değildir, bunun için profesyoneller tarafından sözleşme yönetimi uygulamaları ile yürütülürler [5]. Malzeme kalitesi, işçilik standardı, müteahhit gecikmeleri ve süre uzatımları için düzenlemelerin yapılmamış olması; varyasyonları, maliyet aşımaları ve sözleşme şartlarının anlamlarını pahalı iddialara tabi kılabilecek ve projenin başarısını tehdit edebilecek anlaşmazlıklara dönüşebilir [6]. Güncel sözleşme ilişkileri, esas sözleşme belgelerinde güven (veya güvensizlik) seviyesini yansıtan çatışmacı durumlara dayanmaktadır. Bu, belirli bir projenin toplam maliyetini artırmak ve taraflar arasındaki genel ilişkiyi etkileyecek bir akit uygulayıcısı olabilir [7].

Türk müteahhitlerinin yönetsel yetenekleri bir rekabet avantajı sağlayarak, Türk inşaat sektörünün en önemli varlıkları arasında kabul edilebilir [8]. Türk müteahhitlerinin kurumsal yapıları ve güçleri uzun yıllarda oluşturulmuş ve sürekli hale gelmiştir. Aslında, bu sistematik yapı başka bir ülkede sanayinin kesin yapısını çoğaltmak için çok zor gerçekleştirilebilecek bir olgudur. Türk inşaat sektörü için gereken bu elmas yine sistemin doğasında mevcuttur [9]. 2013 yılında Türkiye dahilinde 15 milyar TL'nin (yaklaşık 7,5 milyar USD) üzerinde bulunan Türk inşaat sektörünün yurtdışı iş hacmi ise 31,3 Milyar USD'ye Ulaşmış bulunmaktadır [10]. Türkiye'de inşaat sektörü 2010 yılında %18,3 ve 2011 yılında %11,3 gibi yüksek hızlarla büyüdüktan sonra 2012 yılında sadece %0,6 oranında büyüme göstermiştir. 2013 yılında inşaat sektöründeki büyüme özellikle kamu inşaat harcamalarındaki önemli sıçrama ile yeniden hızlanarak 2013 yılının ilk 9 ayında inşaat sektörü %7,4 oranında büyüme göstermiştir. Aynı dönemde kamu inşaat harcamaları reel olarak %38,8 oranında büyürken özel sektör inşaat harcamalarının %3,5 oranında küçülmesi dikkati çekti. Bu veriler değerlendirilirken, Türkiye'de inşaat sektörünün her zaman genel büyümenin üzerinde büyüdüğü olgusu göz önünde bulundurulmalıdır [11]. Türk İnşaat sektörü, 2013'ün 4. çeyreğinde %8,7 yılın ilk dokuz aylık döneminde ise %7,4 oranında büyümüştür. Yatırımların büyümeye katkısında ağırlıklı rolü kamu yatırımları oynamış, özel sektör yatırımlarının etkisi ise negatif yönde olmuştur [12].

Global dünya içinde Türkiye'nin büyümesinde inşaat sektörünün, özellikle de kamu yapım projelerinin önemi bir kez daha öne çıkarken Türk Yapı İşleri Mevzuatı'nın da bir kez daha

değerlendirilmesi; standart sözleşme metinleri ve uygulamalarının analiz edilmesi kaçınılmaz duruma gelmiş bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyet’inde kamu yapım projelerini düzenleyen ana mevzuat; Borçlar Kanunu, Kamu İhale Kanunu, Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu, Tip Sözleşme Metinleri, Yapım İşleri Genel Şartnamesi, Yapı Denetimi Kanunu ve ilgili yönetmeliklerdir. 2001 yılında yürürlüğe giren olmuştur 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanununun, Anahtar Teslimi Götürü Tipi İnşaat Sözleşme, Birim Fiyat esaslı inşaat sözleşmeleri; ihalenin hazırlanmasından başlayarak kesin kabule kadarki süreçte kamu için iş yapan tüm inşaat firmalarının faaliyetlerini düzenleyen ana metinlerdir. Mükemmel inşaat işleri için yapılması gereken sözleşme yönetimi aktiviteleri ve ihale risk analizleri yapılabilmesi için tüm çalışmaların temelini oluşturan bu belgeleri bilmek gerekmektedir [13]. Kamu İhale Kanununa göre yapılacak yapım işleri ihalelerinde iki tür sözleşme usulü belirtilmiştir. Bunlardan birisi, anahtar teslimi götürü bedel sözleşme usulüdür. Diğeri ise, ön veya kesin projelere ve bunlara ilişkin mahal listeleri ile birim fiyat tariflerine dayalı olarak; idarece hazırlanmış cetvelde yer alan her bir iş kaleminin miktarı ile bu iş kalemleri için istekli tarafından teklif edilen birim fiyatların çarpımı sonucu bulunan toplam bedel üzerinden yapılan birim fiyat sözleşme usulüdür. Anahtar teslimi götürü bedel sözleşmeler, uygulama projeleri ve buna ilişkin mahal listelerine dayalı olarak isteklinin işin tamamı için teklif ettiği bedel üzerinden yapılan sözleşmelerdir [14]. Gencer, Türkiye’de kamu yapım projeleri ihalelerinde anahtar teslimi götürü bedel sözleşme usulü ile ihale edilen yapım işlerindeki iş artışı sebeplerini inceleyerek çözüm önerileri sunmaya ve yeni bir iş kaleminin porsantaj oranının düzenlenmesine yönelik yaklaşımlar ortaya koymaya çalışmıştır [14]. Türkiye’de yapılan kamu ihalelerinde uygulama projeleri yapılmadan ihaleye çıkılamaması, uygulama projesi bulunan yapım işlerinde de anahtar teslimi götürü bedel sözleşme yapılması zorunludur. İlgili mevzuatta uygulama projeleri yapılmadan ihaleye çıkılamayacağından ve uygulama projeleri bulunan işlerde de anahtar teslimi götürü bedel sözleşme yapılması zorunlu olduğundan dolayı Kamu İhale Kanunu’nda amaçlanan asıl sözleşme usulü, anahtar teslimi götürü bedel sözleşme usulü olmaktadır [15]. Sözleşme imzalandıktan sonra, Yapım İşleri Genel Şartnamesi, Madde 11 uyarınca, götürü bedel sözleşmelerde, detaylı inşaat çizimleri ve teknik özellikleri ve diğer teknik dokümanlar yükleniciye teslim edilecektir. Öte yandan, birim fiyat sözleşmelerde, ön veya ayrıntılı inşaat çizimleri, şartnameler ve diğer belgeler sözleşme imzalandığında yükleniciye teslim edilir ve ayrıntılı çizimleri inşaat yüklenicisi (YIGS, Madde 12) tarafından çizilmiş olması istenebilir. Ayrıca idarece verilen süre içinde onay sürecinde belirlenen tüm hataları ya da kusurların düzeltilmesi için yükleniciye yazılı haber vermek için sorumluluklar vardır [16].

Türk inşaat sektörü ile ilgili muhtelif sorunlar vardır; Bu sorunların bazıları; sektör üzerinde hükümetlerin politikalarının etkileri olması, kamu inşaat projelerinde kısıtlamalar yapılabilmesi, bürokratik işlemler, haksız risk paylaşımını içeren sözleşme hükümleri ve kontrol mekanizmalarındaki yetersizliklerin empoze edilmesidir [17]. Maliyet ve program aşırımları, düşük kaliteli imalatlar ve anlaşmazlıklar Türkiye’de kamu inşaat projelerinde nadir değildir [18]. Sertyeşilışık’ın çalışmasında; sözleşme literatürü üzerine yapılan uygulamalara dayanılarak, Türkiye Mühendisler Birliği (TMB) üyesi firmalara bir anket uygulanmıştır. Uygulanan standart sözleşmeler, bırakma kararlarının mahkemesi ve Uluslararası Ticaret Odası (ICC) Tahkim sorun alanlarını belirlemek için analiz edilmiş; mali, zamansal ve uygunsuzluk konuları gibi temel sorun alanlarında veriler ortaya çıkarılmıştır [19]. Günay ve Birgönül, anket uyguladıkları Türkiye Mühendisler Birliği üyesi firmalara, en çok hangi şartnamelerde anlaşmazlık yaşanma olasılığı bulunduğunu sorduklarında aldıkları yanıtlar; %60,5 özel şartnameler, %22,4 Yapım İşleri Genel Şartnamesi ve %14,5 FIDIC şartnameleri şeklindedir. Konular bazında hukuksal anlaşmazlıkların sebepleri konusunda firmaların

verdiği yanıtların oranları; %64,6 sözleşmelerin açık olmaması, %58,5 ödenek yokluğu, %50,8 iş programının hazırlanmamış olması, %36,9 proje eksikleri, %23,1 yasal eksikler, %18,5 teknik yetersizlikler, %16,4 işçiliğin düşük kalitede olması, %15,4 malzemelerin yetersizliği şeklindedir. Aynı çalışmada proje aşamaları bazında hukuksal anlaşmazlıkların sebeplerine dair sorulan soruya alınan yanıtların yüzdeleri ise; %63,1 ödenek sağlanması, %46,2 süre uzatımı, %30,8 uygulama süreci, %29,2 yıllık ödenek tahsisi, %24,6 geçici kabul, %24,6 proje teslimi, %20 kesin hesap, %13,8 ara hakedişler, %12,3 kesin kabulden sonraki sorumluluk süresi, %10,8 teminat iadesi, %12,3 kesin kabul, %6,2 kesin kabule kadar sorumluluk süresi, %6,2 yer teslimi şeklinde olmuştur [20]. Apanoğlu, Türkiye’de inşaat sektöründe yargıya intikal eden anlaşmazlıkların en çok görüldüğü inşaatın süresi ile müteahhidin özen ve ayıba karşı borçları konularından kaynaklanan davaları incelenmiş; anlaşmazlık çıkmaması için neler yapılması gerektiği üzerinde durmuştur. Çalışmanın sonunda; sözleşmesel anlaşmazlıkların olmaması için anlaşmazlık çıkan konu hakkında önceden bilgi sahibi olunması gerektiği, bunun da özellikle inşaatı yapan müteahhit ve işverenin bilgili ve dikkatli olması ile gerçekleştirilebileceği sonucuna varılmıştır [21]. Bilaloğlu’nun bir çalışmasında yargı kararlarında; Borçlar Kanunu’nun İstisna Akdi hükümleri ve Genel Hukuk Kuralları esas alınarak çözüm sağlandığı, idare lehine verilen kararların % 53, yüklenici lehine verilen kararların da % 47 oranlarında gerçekleştiği belirlenmiştir. Bu araştırmanın sonunda, halen işlerliği olan bilirkişilik kurumunun değiştirilmesi, bilirkişilerin hakimce atanmasından vazgeçilip yerine tarafların belirlediği bilirkişilerce mahkemelerde savunulmaları yada yargı usulünde bir değişiklik yada ekleme ile ihtisas mahkemeleri kurulması ve bu mahkemelerde yargıç yanında bir üye ihtisas hakiminin bulunması, bu ihtisas hakimlerinin de Yapı İşletmesi dalında eğitim görmüş uzmanlardan seçilmesi önerilmiştir [22]. Anlaşmazlıklar inşaat sektöründe kaçınılmazdır ve anlaşmazlıkların çözümünde resmi dava yolu, zaman alıcı ve diğer bazı sakıncaları yanında pahalı bir uygulamadır. Bu durum, inşaat sanayiinde taraflar arasındaki ticari ilişkilerin bozulmasını önlemek daha maliyet-etkin ve hızlı çözüm arayışı içinde olan adli uyuşmazlık çözüm yöntemleri aramak ve kurmak için çabalar gösterilmesine yol açmıştır [23]. Bayındırlık Bakanlığı, Yüksek Fen Kurulu Başkanlığı’nın görevleri; Bayındırlık ve İskan işleri ile ilgili şartnamelerle, tip sözleşme, yıllık rayiç ve fiyat analizlerini hazırlamak ve yayımlatmanın yanında tüm kamu kurum ve kuruluşlarının Bayındırlık ve İskan Bakanlığına yaptığı başvuru ve bu Bakanlıkça havale olunan her türlü etüd, proje, kontrollük, inşaat, tesisat işleri ile ilgili anlaşmazlıkları inceleyip karara bağlamaktır. Şendur, gerçekleştirdiği çalışma sonucunda; ihtilaflarla ilgili olarak Yüksek Fen Kurulu’nun kararlarının teknik ağırlıkta olduğunu, ihale kanunları ve genel şartnameler ekseninde kararlar verildiğini, bu kararların sonuçları itibarı ile % 66 idarenin, % 34 yüklenicinin lehine çözüm önerildiğini belirlemiştir [24].

Bir taahhütçü firmanın piyasada rekabet edebilmesinin temel koşullarından birisinin, tüm yapım sürecini kontrol edebilme yeteneği olduğu söylenebilir [25]. Uğur, Erdal ve Baykan; Riskli görünen projelerin nasıl üstlenilebileceğini araştırmanın ve karşı koyma stratejilerini önceden belirlemenin, yüklenicilerin üzerinde önemle durmaları gereken konuların arasında olduğunu ifade etmişlerdir [26].

Bir inşaat firmasının yatırım tesisleri, ekipmanı ve uzman personeli diğer görevlere devredilemez varlıkları oluşturmaktadır. Bu varlıklar da piyasalardan giriş ve çıkış için engel teşkil eder [27]. İnşaat sektöründe taşeronluk, uzun vadeli çevresel belirsizlikler ile başa çıkmak için ve kısa vadeli risklere karşı organizasyonlara teknik, çekirdek, tampon bir strateji olmuştur [28].

Türkiye Resmi Sektör İnşaat Müteahhitleri İşveren Sendikası (Türkinşa); Müteahhitlik hizmetlerinin çağın koşullarına uyarlanması ve sektörde hizmet veren firmaların bir organizasyon içinde örgütlü güçle sorunlarını dile getirerek çözümlenmeleri ve inşaat sektörü işverenlerinin kamuoyunda hak ettikleri saygınlığa kavuşmaları amacıyla 26.02.1976 tarihinde kurularak sektöre önemli bir tüzel kişilik olarak katılmıştır. Sendikanın vizyonu; “İnşaat sektörünün sosyal, ekonomik, çevre, teknoloji,

insan gücü, eğitim, hukuk, üretim gibi alanların girdilerini kullanan yapısına bağlı olarak, etik kurallar çerçevesinde Türk ulusunun temel değerleri ile örtüşen prensiplerinden ayrılmadan üyelerinin yasal ve toplumsal haklarına kavuşmalarına yönelik projeksiyonlarla sektörün tarafları ve organizasyonları ile sonuca endeksli yapıcı iletişimin hedefe ulaşma sürecini kısaltacağı bilincinden hareketle politikalar üretmek Türkiye’de ve uluslararası platformlarda etkin bir mesleki sivil toplum örgütü haline gelmektir”. Türkinşa’nın Türkiye genelinde 1352, Ankara’da 354 adet üye inşaat firması bulunmaktadır. Faaliyette bulunan yapım firmalarının yaşayabileceği problemleri önceden görerek olumsuzluklar gerçekleşmeden önce ilgili kurumlarla irtibata geçerek çözümler oluşturulmasına katkılar vermek sendikanın birincil çabalarındandır [29].

II. MATERYAL VE METOT

Bu çalışmada Türkiye Resmi Sektör İnşaat Müteahhitleri İşveren Sendikası (Türkinşa) üyesi yapım firmalarından tesadüfi olarak seçilen Ankara merkezli 21 inşaat firmasına, Türkiye Cumhuriyeti kamu yapım projelerinde geçerli olan yapım işleri mevzuatının bazı düzenlemeleri ve Yapım İşleri Genel Şartnamesi esasları üzerine bir anket uygulanmıştır. Anket uygulanan firmaların tamamı kamuya taahhüt işleri gerçekleştirmiş olan kuruluşlardır. 48 sorudan oluşan ve çoğunluğu çoktan seçmeli sorulardan oluşturulan anket, farklı fikirlerin alınabilmesine imkan vermesi için açık uçlu soruları da içermektedir. Anketi yanıtlayan firmalara yanıtladıkları her sorunun (konunun) projenin süresine, maliyetlerine ve kalitesine etkilerinin derecelerini belirlemek amacı ile beşli Likert ölçeğinde puanlar vermeleri istenmiş, bu şekilde firmaların yüklenimleri dahilindeki projeler açısından değerlendirmelerine imkan verilmiştir. Edinilen veriler üzerinde frekans ve yüzde dağılım analizleri; düzenleme esaslarının maliyet, süre ve kalite düzeylerine etkilerin belirlenebilmesi için yapılan puanlamalara göre önemlilik analizleri yapılmıştır. Çalışmanın sonunda Türk yapım firmalarının uygulamadaki YİĞŞ ve bazı hukuki düzenlemeler ile ilgili sıkıntıları belirlenmiş, Türkiye Cumhuriyeti kamu inşaat ihalelerine girmeyi düşünen yapım firmalarına dikkat edilmesi gereken hususlar işaret edilmiş, mevcut düzenlemelere eleştiriler getirilmiş ve mevcut sistemin revize edilmesine katkıda bulunabilecek önerilerde bulunulmuştur.

III. BULGULAR

Yapılan anket çalışması sonucunda edinilen bulgular, tablolar yardımı ile aşağıda sunulmuştur.

A.GENEL BULGULAR

Yapılan ankette genel konulara ait sorulara verilen yanıtlara göre edinilen bulgular aşağıdaki gibidir.

Tablo 1. Kamu yapım ihalelerinde en uygun ihale yöntemi

	Frekans	Yüzde (%)
Anahtar Teslim Götürü Bedelli	4	19
Birim Fiyatlı	0	0
Teklif Birim Fiyatlı	12	57,1
Maliyet + Kar	5	23,8

Anket uygulanan yapım firmaları en uygun kamu ihalesi yöntemi olarak %57,1 oranla Teklif Birim Fiyatlı İhale yöntemini tercih ederken Kamu İhale Kanunu ile esas olarak uygulanmak istenen Anahtar Teslimi Götürü Bedel Yöntem ise %19,0 nispetinde tercih edilmiştir. Kamunun Belirlediği Birim Fiyatlar esas alınan yöntem ise hiçbir firma tarafından yeğlenmemiştir. Bu tespit, devletçe ısrar edilen sözleşme tipinin uygulanmasından memnuniyet duyulmadığına işaret etmektedir. Firmalar en çok Teklif Birim Fiyatlı İhale yöntemini tercih ederken uluslararası yapım projelerinde sıklıkla kullandıkları bu yöntemin altını çizmektedirler. Yüklenicinin risklerini minimize eden Maliyet+Kar Yöntemi'nin %23,8 oranda tercih edilmesi, firmaların yalnızca kendi menfaatlerini düşünmediği, kamu kaynaklarının verimli kullanılmasını arzuladıklarını da ima etmektedir. KİK üzerinde olası bir revizyon çalışmasında; farklı nitelikteki projelerde, mevcut sözleşme yöntemlerine ek olarak diğer yöntemlerin de ilgili idare tarafından tercih edilebilme imkanı sağlayabilecek düzenlemelerin getirilmesinde fayda olacağı düşünülmektedir. (Tablo 1.)

Tablo 2. Daha önce katılan ihalelerin sözleşme bedellerinin o işlerin “gerekli nitelikte-kalitede” yapılması için yeterli olup olmadığı

	Frekans	Yüzde (%)
Evet yeterli	2	11,8
Aşırı düşük fiyatlarla zor	10	58,8
Aşırı düşük fiyatlarla mümkün değil	5	29,4

Ankete katılan firmalara, “daha önce katıldıkları ihalelerin sözleşme bedellerinin o işlerin gerekli nitelikte-kalitede yapılması için yeterli olup olmadığı” sorulduğunda %58,8’i mevcut sözleşme bedelleri ile bu sonuca ulaşmanın güç olduğunu ifade ederken %29,4’ü mümkün olmadığını ancak %11,8’i mevcut sözleşme bedelleri ile bu sonuca ulaşmanın mümkün olduğunu ifade etmiştir. Bu bulgu projelerin kalite spesifikasyonlarına uygun yapılabilmesi için, ihaleyi kazanan bedel belirlenirken yeterli düzeyde gerçekçi olunamadığı anlamına gelmektedir. Buna göre inşası üstlenilen yapıların proje maliyetlerinden tasarruf etmeye çalışılabilecek, sonuçta yapıların yeterli kalitede üretilmeyebilecektir. (Tablo 2.)

Tablo 3. Daha önce katılan ihalelerin sözleşme bedellerinin o işlerin “proje süresi dahilinde” yapılması için yeterli olup olmadığı

	Frekans	Yüzde (%)
Evet yeterli	5	29,4
Aşırı düşük fiyatlarla zor	10	58,8
Aşırı düşük fiyatlarla mümkün değil	2	11,8

Ankete katılan firmalara, “daha önce katıldıkları ihalelerin sözleşme bedellerinin o işlerin süresinde yapılması için yeterli olup olmadığı” sorulduğunda %58,8’i mevcut sözleşme bedelleri ile bu sonuca ulaşmanın güç olduğunu ifade ederken 11,8’i mümkün olmadığını belirtmiş, ancak %29,4’ü mümkün olduğunu ifade etmiştir. Öngörülen sürede tamamlanamayan yapıların hem üretim maliyetleri artacak hem de hizmete girip katlanıldıkları maliyet düzeylerinde yarar sağlama süreleri ötelenecek, bu da bu yatırımlardan beklenen getirilerin gecikmesi anlamına gelecektir. (Tablo 3.)

Tablo 4. Daha önce katılan ihalelerin sözleşme bedellerinin firmalar tarafından yapılan maliyet analizine göre uygun düzeyde olup olmadığı

	Frekans	Yüzde (%)
Evet yeterli	3	15
Aşırı düşük fiyatlarla zor	5	25
Aşırı düşük mümkün değil	12	60

Rekabetin yüksek olduğu kamu yapım projelerinde bazı ihalelerde aşırı düşük düzeyde verilen fiyatlar ve bu fiyatlar esas alınarak yapılan sözleşmelerde önemli problemler yaşanmış; tamamlanamayan işler, belli bir düzeyden sonra yeniden yapılan ihaleler, firmaların ciddi oranda zarar etmesi hatta batması gibi durumlar yaşanmıştır. Anket uygulanan firmalara “daha önce katıldıkları ihalelerin sözleşme bedellerinin kendilerince yapılan maliyet analizine göre uygun düzeyde olup olmadığı” sorulduğunda; bu bedellerin %60,0 oranında yetersiz (düşük) olduğu, %25,0 oranında güçlükle mümkün olabileceği, %15,0 oranında da uygun (yeterli) bulunduğu yanıtları alınmıştır. Bu tespit de işi alan bedel belirlenirken uygulanan yaklaşımda (en düşük fiyat teklifinin ihaleyi kazanması) revizeler gerektiğini işaret etmektedir. (Tablo 4.)

Tablo 5. Firmaların müteahhitliğini yaptıkları inşaat projelerinde sözleşme ödemelerinin tam yapılmamasının nedenleri

	Frekans	Yüzde (%)
Arızalı işlerden dolayı	2	9,5
Geçerli hak/talep/istek olmaması	3	14,3
Sebeup verilmeden	3	14,3
Yetki verilmemiş değişikliklerin/varyasyonların miktarca abartılması	5	23,8
Likit zararların sonuçlarından dolayı	0	0
Sözleşme sorumluluklarının/işlerinin tamamlanmaması yada geç tamamlanması	3	14,3
İddiaların değerlerinin yada işlerin miktarca abartılması	5	23,8
Sözleşme açık taraflarındaki davacılar	0	0
Şişirilmiş değişikliklerin/varyasyonların sonucu olarak	5	23,8
Sözleşme kapsamından çıkarılan işlerin değerlerinin miktarca abartılması	6	28,6
Zaten yapılmış olan ödemelerin talebi (mükerrer)	0	0
Sözleşme altında işverenin henüz davacılar ödemediği talepler	0	0
Mimar yada davacı temsilcisinin varyasyonların/değişikliklerin kabulüne, alıntı yapılmasına yada onaylanmasına yetkisi olmaması	0	0
Cevap verenin ödeme yapacak parası olmaması	9	42,9
Cevap verenin ödeme yapmak için sorumlu olmaması	0	0
Cevap verenin örtülü şantiye koşullarından sorumlu olmaması	0	0
Hareketin, tutulan parayı serbest bırakma halinde olmaması	1	4,8
Kusurların giderilmesi için tutulan paranın kullanılmasına karar verilmesi	1	4,8
Sözleşme fiyatı bulunmaması	6	28,6

Firmaların “daha önce müteahhitliğini yaptıkları inşaat projelerinde sözleşme ödemelerinin tam yapılmamasının nedenlerinin neler olabileceğinin” sorulduğu ve birden fazla seçeneği seçebilecekleri belirtilen soruya verdikleri yanıtlara göre en önemli neden; 42,9 ile “cevap verenin ödeme yapacak parası olmaması”; bunu izleyen %28,6 ile “sözleşme kapsamından çıkarılan işlerin değerlerinin miktarca abartılması” ve “sözleşme fiyatı bulunmaması” seçenekleri de öne çıkmıştır. Dikkat çekilen bu

hususlar; gerek sözleşme metni ve eklerinin yetersizliği gerekse sözleşme yönetimi uygulamalarının yeterli düzeyde (her iki tarafça da) yapılamadığı anlamına gelmektedir. Bu da, detay projeleri, mahal listeleri ve doğru metraj çalışmalarının istenen yeterlilikte yapılamadığı çıkarımlarına varmaktadır. (Tablo 5.)

Anketi yanıtlayan firmaların %61,9'u geçici kabul işlemlerinde idare ile sorun yaşadığını ifade etmiştir. Bu durum iki taraflı sıkıntılara gönderme yapmaktadır. Yüklenicinin işi sözleşme şartlarına uygun bir vaziyette hazır hale getirememesi ve idarenin sözleşme şartlarını uygulamadaki yaklaşımları, kısa ve değişikliğe imkan vermeyen metni ile YİĞŞ, aynı zamanda kesin hükümlerle "esneklik ve yorum getirebilme" imkanlarını uygulamaz niteliktedir. Buna çözüm olarak; her ihalede, ihaleyi yapan kamu kuruluşunun daha önceki deneyimleri ve mevcut şartlar doğrultusunda hareket edebileceği manevra alanlarına kavuşturulması, sözleşme imzalanmadan önce ihaleye giren ve ihale sonucunda kazanan firmalarla sözleşme değişiklik ve esneklik yönetimi ile ilgili uzlaşmalar yapılabilmesi imkanının sağlanması önerilmektedir. (Tablo 6.)

Tablo 6. Geçici kabul ihtilaflarının sebepleri

	Frekans	Yüzde (%)
Arzu edilen kalite düzeyinde olmayan imalat	6	28,6
Eksik imalat	3	14,3
Gerçekleştirilmiş imalatlara kullanım hatası nedeniyle zarar verilmiş olması	10	47,6
Kabul Komisyonunun teknik yetersizliği	5	23,8
Geçici kabul tutanağının onaylanması sürecinin uzaması	3	14,3
Geçici kabul itibar tarihi veya deneme süresi gerektiren imalatlar	3	14,3
Tespit edilen eksiklerin teminattan kesilmesi	3	14,3
Kısmi geçici kabulü ilgilendiren yapı bölümünün tespiti	2	9,5
İşin zamanında geçici kabule hazır hale getirilememiş olması	0	0

Geçici kabullerde ihtilafların sebepleri arasında yer alan; "gerçekleştirilmiş imalatlara kullanım hatası nedeniyle zarar verilmiş olması" (%47,6) ve "Kabul Komisyonu'nun teknik yetersizliği" (23,8) gibi konuların öne çıkması; sözleşmenin kamu tarafının "güçlü olması" nedeni ile sözleşme şartlarının kendi lehine uygulama yaklaşımını artırmakta olmasını ima etmektedir. İnşa edilen yapıların geçici kabul yapılmadan kullanıma alınması ve hatalı kullanım sonucu zarar görmeleri YİĞŞ metnine aykırıdır. İdarelerin kabul komisyonlarındaki teknik elemanların niteliği ise sağlıklı uygulamalara etkimektedir. Firmalar geçici kabul sıkıntıları arasında arzu edilen kalite düzeyinde olmayan imalatlarını da zikretmekle çuvaldızı kendilerine batırmaktadırlar. Geçici kabul öncesi yapı denetimi görevlisinin ön inceleme yapmasının büyük oranda uygun bulunması, YİĞŞ'nin bu konudaki hükmünün isabetliliğini vurgulamaktadır.

Firmaların %85,7'si, geçici kabul öncesi yapı denetimi görevlisinin ön inceleme yapmasını uygun bulduğunu ifade etmektedir.

Tablo 7. Kesin teminatınızın iadesinde kaç kez gecikme yaşandığı

	Frekans	Yüzde (%)
Hiç	3	15
1	0	0
2	3	15
3	3	15
4	4	20
5	0	0
6	1	5
7 veya daha fazla	6	30

“Kesin teminatlarının iadesinde kaç kez gecikme yaşandığı” sorulan firmalardan %30’u 7 ve daha fazla kere kesin teminatını geri alırken problem yaşadığını ifade ederken, hiç problem yaşamadığını ifade eden firmaların oranı %15,0’te kalmıştır. Firmaların %50’sinin en az dört kez kesin teminat iadesinde gecikme yaşamış olması, yine sözleşme şartlarının tam yerine getirilmemiş olmasına ve sözleşme yönetimi uygulamalarının yetersizliğine gönderme yaparken, projeyi alan bedellerin düşüklüğünün de bir yansımasını ifade etmektedir. Firmalar bu konuda kendilerini haksız bulmamakta, %81 nispetinde idareleri suçlamaktadırlar. (Tablo 7.)

Tablo 8. Kesin teminatın iadesinde gecikme yaşanan hallerde bu gecikmelerin sorumlusunun hangi taraf/ taraflar olduğu

	Frekans	Yüzde (%)
Firmalar	0	0
İşverenler	17	81
Üçüncü bir taraf kaynaklıydı	8	38,1

Kesin teminatlarının iadesinde gecikme yaşadığını ifade eden firmalara “bu gecikmelerin sorumlularının kimler olduğu” birden çok seçeneği işaretleyebilecekleri belirtilerek sorulduğunda %81,0 oranı ile işveren, %38,1 oranı ile üçüncü taraflar yanıtı alınmıştır. Bu konuda firmalarının sorumlu olduğunu ifade eden firma bulunmamaktadır. (Tablo 8.)

Tablo 9. İdare tarafından yapılması gereken işyeri tesliminde gecikme yaşanıp yaşanmadığı yaşandıysa kaç kez böyle bir durumla karşılaşıldığı

	Frekans	Yüzde (%)
Hiç	3	15,8
1	2	10,5
2	1	5,3
3	6	31,6
4	5	26,3
5	1	5,3
6	0	0
7 veya daha fazla	1	5,3

“İdare tarafından yapılması gereken işyeri tesliminde gecikme yaşanıp yaşanmadığı” sorusuna herhangi bir gecikme yaşanmadığı yanıtını veren firmaların oranı yalnızca %15,8 iken yedi ve daha fazla kez gecikme yaşayanların oranı ise %5,3’tür. Gerek hukuki, gerek teknik, gerek fiziki şartların

sözleşme aşamasına gelirken problemsiz hale getirilmesinden birincil derecede sorumlu bulunan tarafın idareler olduğu esası ile; bu durum idarelerin önemli bir eksikliğini vurgulamaktadır.

Yer tesliminde idare kaynaklı problem yaşayan firmalara sorulan “yer teslimi gecikmelerinde idare tarafından süre uzatımı verilmesine ek olarak, gecikmeden kaynaklı ve belgelendirilebilen maliyetler idare tarafından karşılanmalı mı?” sorusuna firmaların %88,9’u “evet” yanıtını vermiştir. YİĞŞ’nin, idarenin sebebiyet verdiği gecikmelerde yalnızca süre uzatıma imkan vermesi, resmi belgelerle ispatlanmış olsa bile yüklenici firmaların bu sebeple karşılaştıkları ek maliyetleri ödemeye kesinlikle izin vermeyen yapısının öncelikle düzeltilmesi gereken bir husus olduğu düşünülmektedir. Yapım firmalarının ezici bir çoğunluğu, idarenin yer teslimi gecikmesinde %88,9 oranında idarenin bu durumdan kaynaklanan ek maliyetleri tazmin etmesi gerektiğini ifade etmektedirler.

Tablo 10. İdare tarafından yapılması gereken proje teslimlerinde gecikme yaşanıp yaşanmadığı yaşandıysa kaç kez böyle bir durumla karşılaşıldığı

	Frekans	Yüzde (%)
Hiç	1	4,8
1	1	4,8
2	2	9,5
3	4	19
4	5	23,8
5	4	19
6	1	4,8
7 veya daha fazla	3	14,3

“İdare tarafından yapılması gereken proje teslimlerinde gecikme yaşanıp yaşanmadığı yaşandıysa kaç kez böyle bir durumla karşılaşıldığı” sorusuna firmaların %4,8’i hiç gecikme yaşamadığı yanıtını verirken %14,3’lük kısım yedi ve daha fazla kez gecikme yaşadığı yanıtını vermiştir. (Tablo 10.)

“Proje teslimi gecikmesinden kaynaklanan ve belgelendirilebilen maliyetlerin, idare tarafından süre uzatımı verilmesine ek olarak, karşılanması gerekir mi” sorusuna firmaların %85,7’si evet yanıtını vermiştir.

“Anahtar Teslimi Götürü Bedel Sözleşmelerde, sözleşmenin imzalanması esnasında uygulama projesi eksikliği olup olmadığı” sorulan firmaların verdiği yanıtlardan; ancak %9,5’i eksiksiz uygulama projesi alabildiği, kalan %90,5’lik bölümün proje eksikliği yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu bulgu, yaygın olarak kullanılması empoze edilen bir sözleşme yönteminin, idarelerce yeterli düzeyde uygulanmadığını göstermektedir.

Proje tesliminde gecikme yaşayan firmalardan %52,6’sı bu gecikmenin projenin toplam süresini geciktirdiğini belirtmiştir.

Proje tesliminde gecikme yaşayan firmalardan %68,4’ü bu gecikmenin projenin maliyetini etkilediğini belirtmiştir. Bu konuda hem idarece gerekli teknik şartlar sağlanmamakta hem de eksiklikler yaşayan yüklenicilerden zamanında, süresinde ve gerekli kalitede imalatlar yapmaları beklenmekte; sebep olunan maddi zararlar da tazmin edilmemektedir. Bu problem idarelerin daha ciddi ve sıkı hazırlıklar yapması gerektiğine işaret etmekle birlikte YİĞŞ hükümlerinin de yüklenicilerin maruz kaldığı zararların giderilmesine yönelik eksikliğini de vurgulamaktadır.

Proje tesliminde gecikme yaşayan firmalardan %83,3’ü bu gecikmenin projenin kalitesini etkilemediğini belirtmiştir.

YİĞŞ düzenlemeleri, aplikasyonlar sırasında meydana gelen hataların sorumluluğunun yalnızca yükleniciye ait olduğunu ifade ederken uygulamada idarenin neden olduğu aplikasyon problemlerine de rastlanmaktadır. Bu hükmü doğru bulmayan firmaların oranı %90,5'tir. Bu veriye göre YİĞŞ'nde, aplikasyon uygulamalarında idareden kaynaklanabilecek yanlışlıklarda idarenin sorumlu tutulmasına imkan verecek bir değişiklik yapılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Firmalarca, bünyesinde kontrollük teşkilatı bulunmayan kamu kurumlarına ait yapım işlerinde, bir kontrol teşkilatına sahip kamu kurumları ile yapılan çalışmalara göre süre, maliyet ve kalite konusunda bir farklılık olduğunun %90,5 oranında ifade edilmesi, kontrollük uygulamaların proje hedeflerine ulaşılmasında çok önemli olduğunun tescili anlamına gelmektedir. Kontrollük hizmetini kurum dışından almak durumunda olan kuruluşlara ait projelerde risk faktörü artmaktadır. YİĞŞ hükümleri genel olarak bünyesinde kontrollük teşkilatı bulunan kamu kuruluşları için düzenlenmiş izlenimi vermekte, kontrollük hizmetini başka kuruluşlardan alacak idarelerin yapacakları/yaptıracakları işlemler için ayrıca bir düzenleme içermemektedir.

Tablo 11. Kamu yapım işlerinin süre, maliyet ve kalitesini doğrudan etkileyen hususlar

	Frekans	Yüzde (%)
Kamu kurumunun bir kontrol teşkilatına sahip olup olmadığı	6	28,6
Kamu kurumunun kontrol teşkilatında yeterli nitelik ve nicelikte teknik eleman bulunup bulunmaması	13	61,9
Kamu kurumunun teknik müşavirlik hizmeti alıyor olup olmadığı	20	95,2
Kamu kurumunun asli görevleri arasında yapım işleri olup olmaması	6	28,6

Kamu yapım işlerinin süre, maliyet ve kalitesini doğrudan etkileyen hususların hangileri olduğu (birden fazla seçenek seçmeye izin verilerek) sorulduğunda en çok belirtilen husus %95,2 oranı ile “Kamu kurumunun teknik müşavirlik hizmeti alıyor olup olmadığı” olmuştur. Bunu %61,9 oranı ile “Kamu kurumunun kontrol teşkilatında yeterli nitelik ve nicelikte teknik eleman bulunup bulunmaması” izlemektedir. Bu veriler nitelikli mühendislik ve kontrollük hizmeti alınmasının önemini bir kere daha vurgulamaktadır. Bu konuda YİĞŞ'ne ilgili hükümler eklenmesinin ya da başka bir düzenleme ile bu uygulamanın esaslarının detaylandırılıp hayata geçirilmesinin olumlu getirileri olacağı düşünülmektedir. (Tablo 11.)

“Gerçekleştirilecek proje için hazırlanan iş programına idarenin müdahil olması projenin süre, maliyet ve kalitesini etkiler mi?” sorusuna firmalar %76,2 oranında “evet” yanıtını vermişlerdir. İdarenin iş programına hangi durumlarda ve ne şekilde müdahil olabileceğine dair hükümlerin optimist bir yaklaşımla detaylandırılmasında fayda olacağı düşünülmektedir.

“İdarenin şantiye şefi seçimine müdahalesinin projenin maliyet, süre ve kalitesine etkisi olup olmadığı” sorusuna firmaların %76,2'si “evet” yanıtını vermiştir. Bu bulgu YİĞŞ hükümlerinde idarenin anılan konulardaki serbestliğinin gözden geçirilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Mevcut düzenlemeler idarenin, yüklenicinin önerdiği her şantiye şefini reddetme hakkını kullanarak müteahhidi işe başlayamaz hale getirebilmesine imkan vermektedir.

Tablo 12. Anahtar Teslimi Götürü Bedel esaslı bir sözleşme için iş artışı öngörülüyor olmasının nedenleri

	Frekans	Yüzde (%)
İdarenin ihtiyaçlarının doğru belirlenmiş olması	16	76,2
Etüt-projelerde eksiklerin bulunması	11	52,4
Proje müellifleri tarafından proje tahminini yanıtacak faktörlerin bulunması	5	23,8
İhale dokümanlarında maliyet tahminini yanıtacak faktörlerin bulunması	8	38,1
Ülkede uygulamayı yansıtan bir maliyet veritabanının bulunmaması	2	9,5
Yükleniciler tarafından maliyet tahmini aşamasına gereken önemin verilmiyor olması	6	28,6

Normal şartlarda Anahtar Teslimi Götürü Bedel esaslı bir sözleşme için iş artışı olmaması gerekmektedir. 2002 yılı öncesinde Türkiye’de uygulamada olan Birim Fiyat esaslı açık eksiltme sisteminde, %300’lere varan iş artışları yaşanmış, bu uygulamaların gerekli ve doğru olanlarının yanında gereksiz ve yanlış artışların da yapıldığı belirlenmiştir. KİK’nda Anahtar Teslimi Götürü “Bedel esaslı bir sözleşme için iş artışı öngörülüyor olmasının nedenlerinin (birden fazla seçenek seçilmesine imkan verilerek) neler olabileceği” sorusu için firmalardan %76,2’sinin “İdarenin ihtiyaçlarının doğru belirlenmemiş olması” ve %52,4’ünün “Etüt-projelerde eksiklerin bulunması” seçenekleri üzerinde durması; kamu yatırımlarının teknik ve idari hazırlıklarının düzeyinin gereken limitlerin altında olabildiğini göstermektedir. Bazı yapım projelerinde ise gerçekten keşif artışının gerektiği durumlarda kanunun getirdiği sınırdan daha fazla artışa gidilememekte ve sözleşmelerin feshi gerekmektedir. Böyle hallerde müteahhit firmalar da yeni talip firmalar da problemlerle karşılaşabilmektedirler. Gerek KİK gerek YİĞŞ hükümlerinin gereken işlerde gereken düzeylerde artış yapılabilmesine imkan verecek ve keyfiyete engel olacak kontrol sistemlerini bu değişikliklerle birlikte hayata geçirmesi önerilmektedir. (Tablo 12.)

Tablo 13. Proje maliyet tahmini için kullanabilecek en güvenli yöntemler

	Frekans	Yüzde (%)
Yüklenicinin daha önceki yapım analizlerinden edinilen rayiçler	14	66,7
İdarede veya diğer idarelerde mevcut rayiçler	2	9,5
İhaleyi yapan idarenin daha önce gerçekleştirdiği ve ihale konusu işe benzer nitelikteki yapım işlerinin sözleşmelerinde ortaya çıkan fiyatlar	1	4,8
İdarece kabul edilmek şartıyla, ticaret ve/veya sanayi odasınınca onaylanmış uygulama ayına ait yerel rayiçleri	4	19
Teknik Müşavirlerce hazırlanması	0	0

Proje maliyet tahmini için kullanabilecek en güvenli yöntemler için firmalar en çok %66,7 oranında “Yüklenicinin daha önceki yapım analizlerinden edinilen rayiçler” seçeneği üzerinde durmaktadır. (Tablo 13.)

Firmaların %85,7’si, idare tarafından işin süresinin hesaplanması için belirli bir yöntem kullanılmasını alışkanlığı görmediklerini ifade etmektedirler.

Firmalardan %19,0'u bir aydan daha kısa veya daha uzun periyotlarla geçici hakediş hazırlanmasını öngören bir sözleşme yürüttüklerini, diğer %81,0'lık kısım ise yürütmediklerini ifade etmektedirler. Farklı projelerin niteliklerine göre farklı periyotlarda hakediş ödenme serbestliğinin yaygınlaştırılmasında fayda olacağı düşünülmektedir.

Tablo 14. Bir aydan daha kısa periyotlarla geçici hakediş hazırlanmasının sözleşmenin süresini toplam maliyeti ve kaliteyi etkileyen bir unsur olup olmadığı

	Frekans	Yüzde (%)
Olumlu yönde etkiler	14	66,7
Olumsuz yönde etkiler	1	4,8
Etkilemez	6	28,6

Bir aydan daha kısa periyotlarla geçici hakediş hazırlanmasının sözleşmenin süresini toplam maliyeti ve kaliteyi olumlu olarak etkileyen bir unsur olduğunu beyan eden firmaların oranı %66,7 olup böyle bir uygulamanın olumsuz etkisi olacağını belirten firmaların oranı %4,8'dir. Böyle bir uygulamanın herhangi bir süre, maliyet yada kalite etkisi olmayacağını ifade eden firmaların oranı ise %28,6'dır. (Tablo 14.)

Firmaların %71,4'ü daha önce üstlendikleri kamu taahhüt işlerinde hakediş raporu hazırlanması ve onayı sürecinde idare ile problemler yaşadığını ifade ederken ancak %28,6'lık bir kesim hakedişlerini problemsiz aldığını belirtmektedir.

Tablo 15. Hakedişlerin hazırlanması ve ödenmesinde idare ile yaşanan anlaşmazlıklar

	Frekans	Yüzde (%)
Kesin metraj ve hesapların tamamlanmasında gecikme	3	14,3
Kesin metraj ve hesaplarda hata bulunması	5	23,8
İtiraz ve bildirim süreleri ile ilgili sorular	0	0
İdarenin ödenek sorunu	8	38,1
İhale yetkilisinin onayı	5	23,8

Hakedişlerin hazırlanması ve ödenmesinde idare ile yaşanan anlaşmazlıklar arasında %38,1 ile "İdarenin ödenek sorunu" ilk sırada yer almaktadır. (Tablo 15.)

Tablo 16. İş makinesi temin yaklaşımları

	Frekans	Yüzde (%)
Satın alarak	4	19
Kiralayarak	9	42,9
Taşerondan teminle	16	76,2
Finansal kiralama	0	0

Birden çok seçeneği işaretleyebilen firmalar, YİĞŞ hükümlerine göre projelerinde bulundurmak zorunda oldukları nitelik ve adetlerdeki iş makinelerini %76,2 oranında taşeronlardan, % 42,9 oranında kiralayarak ve %19,0 oranında satın alarak sağladıklarını ifade etmişlerdir. (Tablo 16.)

Mevcut yapı denetimi sisteminin değerlendirilmesi istenen firmalardan yapı denetimi sisteminin mevcut hali ile gerekli olduğunu ifade edenlerin oranı %28,6 olup mevcut uygulamanın gerekli olduğunu ama değiştirilmesi gerektiğini ifade edenlerin oranı ise %61,9'dur. Firmalardan, denetim sisteminin gereksiz olduğunu ifade eden bulunmamaktadır.

Mevcut yapı denetim sisteminin proje maliyetlerini artırıp artırmadığı sorulara firmalardan bu soruyu yanıtlayanların %9,5'i artış olduğunu, %66,7'si ise kısmi bir artış olduğunu ifade etmişlerdir. Firmaların %19,0'u herhangi bir artış yaşamadığını ifade etmektedir.

B. İDARE İLE YÜKLENİCİ ANLAŞMAZLIKLARINA İLİŞKİN BULGULAR

Ankete katılan yapı firmalarının yarıya yakını (%47,6), yüklenimi altında bulunan bir kamu taahhüt projesinde daha önce idare ile yaşadıkları anlaşmazlığın çözümü için mahkemeye gitmiş ya da gitmek zorunda kalmış olduğunu ifade etmektedir. Bu oran arzu edilenin çok altındadır.

Yapım projelerindeki anlaşmazlıkların çözümü için adli yolu izlemiş olan yapı firmalarının tamamına yakını (%95,2), hukuki sürecin yeterince hızlı olmadığını ifade etmektedirler.

Kamuya ait yapı projelerini üstlenen firmaların %42,9'u Yüksek Fen Kurulu'na başvuru yapmadığını ifade ederken, %57,1'lik kısım bu yolu izlediğini belirtmiştir.

Çözüm için Yüksek Fen Kurulu'na başvuran firmaların %90,5'i, bu kurultan çıkan kararların yeterli çözümü sağlamadığını ifade etmiştir ki bu bulgu giriş kısmında verilen Şendur'un bulguları ile paralellik arz etmektedir.

Çözüm için Yüksek Fen Kurulu'na başvuran firmaların %61,9'u karar sürecinin uygun bir süreden fazla sürdüğünü belirtmiştir. Bu bulgulara göre maalesef Yüksek Fen Kurulu'na başvurmak yapı firmaları için hızlı ve adil bir çözüm olmaktan uzak bulunmaktadır.

Adli kararların verilmesinde nihai karara önemli katkısı olan bilirkişilik müessesesi ankete katılan firmaların %61,9'unca yetersiz bulunurken %19,0'lık bir grup bu müesseseyi olumsuz bulduğunu ifade etmiştir. Firmaların %9,5'i bu müesseseyi olumlu bulduklarını ifade etmektedirler.

Mahkemelerin atadığı üniversite akademisyenlerinin görev yaptığı bilirkişilik uygulamaları ise %38,1'lik bir kesimce gerekli görülürken %9,5'lik bir kesimce gereksiz bulunmaktadır. Ankete katılan firmaların %38,1'i üniversite bilirkişiliği atamalarının mahkemenin tercihi ile değil merkezi bir sistem dahilinde ve elektronik ortamda yapılmasını talep etmektedir.

Ankete katılan inşaat firmaları, yapı projelerindeki anlaşmazlıkların çözümü için %85,7 oranında uzmanlık mahkemelerinin oluşturulup hayata geçirilmesini istediğini belirtmiştir. Firmaların %4,8'i bu yolu uygun bulmadığını ifade ederken %4,8'i ise fikir beyan etmemiştir.

Firmalardan yapı işleri mevzuatına tahkim müessesesi konulması konusunda yanıt verenlerin %76,2'si bu konuda olumlu görüşü olduğunu ifade ederken %4,8'i ise tahkim uygulamasına karşı olduğunu belirtmiştir. %4,8'lik bir kısım ise bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir.

Firmaların %42,9'u uluslararası inşaat projelerinde uygulanan FIDIC sisteminde yer alan "Anlaşmazlıklar Çözümleme Kurulu" benzeri bir oluşumun kamu inşaat projelerinde karşılaşılan anlaşmazlıkların çözümü için fayda sağlayacağını düşünürken %47,6'lık bir grup böyle bir uygulamanın kısmen faydalı olacağını düşünmektedir. Böyle bir uygulamaya karşı olduğunu beyan eden firma bulunmamaktadır. Yukarıdaki hususlar göz önüne alınırsa, YİĞŞ hükümleri arasında anlaşmazlıkların çözümü için mahkemeye gitmenin dışında da imkanlar bulunmasının gerekliliği anlaşılmaktadır.

C. TAŞERON İLE YÜKLENİCİ ANLAŞMAZLIKLARINA İLİŞKİN BULGULAR

Anketin ilgili sorusunu yanıtlayan firmalardan %57,1'i daha önce kendi alt yüklenicileri ile mahkemeye gitmeyi gerektirecek derecede anlaşmazlıklar yaşadığını belirtirken, %42,9'luk kısım böyle bir duruma gelmediğini belirtmiştir. Bu bulgu anlaşmazlıkların yalnızca idare ve yüklenici arasında olmadığını; menfaat çatışması olan tarafların ilişkilerinin doğru metinler ile sözleşmeleştirilmesinin ve güven faktörünün önemini vurgulamaktadır.

Ankete yanıt veren firmaların önemli bir bölümü (%90,5), idarenin alt yüklenici seçimine müdahalesinin işin maliyet, süre ve kalitesini etkilediğini ifade etmektedir.

D. MEVZUAT YETERLİLİĞİNE İLİŞKİN BULGULAR

Halihazırda uygulanan mevzuatın yeterliliğine ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 17. “Kamu açısından” mevcut yapım işleri mevzuatı yeterliliği

	Frekans	Yüzde (%)
Yeterli ve uygulamaya devam edilebilir	2	9,5
Bazı küçük değişikliklere ihtiyacı var	4	19
Önemli revizyonlar gerektirmekte	9	42,9
Kesinlikle yetersiz, toptan yenilenmeli	6	28,6

Ankete yanıt veren firmaların %28,6'sı mevcut yapım işleri mevzuatının “kamu açısından” kesinlikle yetersiz olduğunu ve toptan yenilenmesi gerektiğini ifade ederken, %42,9'luk bir kesim önemli revizyonlar yapılması gerektiği fikrini savunmakta, %19,0'luk bir kısım küçük değişikliklerle olumlu sonuçlara ulaşılacağını düşünmekte, yalnızca %9,5'lik bir kesim ise mevcut mevzuatın yeterli olduğunu ve uygulamaya devam edilmesini savunmaktadır. (Tablo 17.)

Tablo 18. “Müteahhitler açısından” mevcut yapım işleri mevzuatı yeterliliği

	Frekans	Yüzde (%)
Yeterli ve uygulamaya devam edilebilir	3	14,3
Bazı küçük değişikliklere ihtiyacı var	1	4,8
Önemli revizyonlar gerektirmekte	8	38,1
Kesinlikle yetersiz, toptan yenilenmeli	6	28,6

Ankete yanıt veren firmaların %28,6'sı mevcut yapım işleri mevzuatının “yükleniciler açısından” kesinlikle yetersiz olduğunu ve toptan yenilenmesi gerektiğini ifade ederken, %38,1'lik bir kesim önemli revizyonlar yapılması gerektiği fikrini savunmakta, %4,8'lik bir kısım küçük değişikliklerle olumlu sonuçlara ulaşılacağını düşünmekte, yalnızca %14,3'lük bir kesim ise mevcut mevzuatın yeterli olduğunu ve uygulamaya devam edilmesini savunmaktadır. Hem kendi açılarından hem de vergi veren kuruluşlar olarak kendi kamu kaynaklarının etkin kullanılması açısından Türkinşa üyesi yapım firmalarından ankete katılanlar; mevzuatın yetersizliğini, eksikliğini, revize edilmesi gerektiğini işaret etmektedirler. (Tablo 18.)

E. İSTATİSTİKİ DEĞERLENDİRME

Ankete yer alan soruların numaraları ve özet içerikleri aşağıdaki Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Ankette sorulan soruların numaraları ve konuları

Soru No	Soru Konusu
1	En uygun ihale yöntemi
2	İhalelerin sözleşme bedellerinin proje kalite standartlarına uygunluğu
3	İhalelerin sözleşme bedellerinin proje tamamlanma süresine uygunluğu
4	İhalelerin sözleşme bedellerinin proje maliyet tahminlerine uygunluğu
5	Sözleşme ödemelerinin tam yapılmamasının nedenleri
6	Kesin teminat iadesinde gecikme yaşama
7	Kesin teminat iadesinde gecikme yaşadı ise bu gecikmelerin sorumlusu
8	Kamu açısından mevcut yapım işleri mevzuatı yeterliliği
9	Yükleniciler açısından mevcut yapım işleri mevzuatı yeterliliği
10	İş makinesi ihtiyaçlarını nasıl karşılandığı
11	Yapı denetim sisteminin değerlendirilmesi
12	Yapı denetim sisteminin maliyetlere etkisi
13	Yapı denetim sisteminin olumlu yönleri
14	İşverenle mahkemelik olma
15	Taşeronlarla mahkemelik olma
16	Hukuki sürecin hızı
17	Yüksek Fen Kurulu'na başvuru
18	Yüksek Fen Kurulu çözümlerinin yeterliliği
19	Yüksek Fen Kurulu çözümlerinin süresi
20	Bilirkişilik müessesine bakış
21	Üniversitelerin bilirkişilik fonksiyonunu
22	Uzmanlık mahkemeleri
23	Tahkim müessesesi talebi
24	Anlaşmazlıkları Çözümleme Kurulu müessesesi
25	İdarenin işyeri tesliminde gecikmesi
26	İdarenin işyeri tesliminde gecikmesini parasal tatmini
27	İdarenin proje tesliminde gecikmesi
28	İdarenin proje tesliminde gecikmesini parasal tatmini
29	Anahtar Teslimi Götürü Bedel Sözleşmelerde uygulama projesi eksikliği
30	Uygulama projesi eksikliğinin projenin toplam süresine etkisi
31	Uygulama projesi eksikliğinin projenin toplam maliyetine etkisi
32	Uygulama projesi eksikliğinin projenin toplam kalitesine etkisi
33	Aplikasyon hataların sorumluluğu
34	Kontrollük teşkilatı olan ve olmayan kamu kuruluşlarının süre, maliyet, kalite farkları
35	Yapım işlerinin süre, maliyet ve kalitesini etkileyen etmenler
36	İş programına idarenin müdahil olmasının projenin süre, maliyet ve kalitesine etkisi
37	Şantiye şefi seçimine idarenin müdahil olmasının projenin süre, maliyet ve kalitesine etkisi
38	Alt yüklenici seçimine idarenin müdahil olmasının projenin süre, maliyet ve kalitesine etkisi

39	Anahtar Teslimi Götürü Bedel esaslı bir sözleşme için iş artışı nedenleri
40	Maliyet tahmini için kullanılacak en güvenli metotlar
41	İdare tarafından iş süresinin hesaplanması için belirli bir yöntem kullanılıp kullanılması
42	Bir aydan daha kısa veya daha uzun periyotlarla geçici hakediş
43	Bir aydan daha kısa veya daha uzun periyotlarla geçici hakedişin süre, maliyet ve kaliteye etkisi
44	Kesin hakedişte idare ile herhangi problem yaşama
45	Kesin hakedişte idare ile yaşanan problemlerin nedenleri
46	Geçici kabulde idare ile herhangi problem yaşama
47	Geçici kabulde idare ile yaşanan problemlerin nedenleri
48	Geçici kabul başvuru sonrasında yapı denetim görevlisi tarafından yapılan ön incelemenin gerekliliği

Proje kalitesi, maliyeti ve süresi konularında firmalarca yapılan puanlamalarda en önemliden en önemsiz konular hiyerarşisi aşağıdaki Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Proje kalitesi, maliyeti ve süresi konularında firmalarca yapılan puanlamalarda en önemliden en önemsiz konular hiyerarşisi

Soru No	Kalite Puan	Soru No	Maliyet Puan	Soru No	Süre Puan
1	87	2	75	27	75
9	83	40	72	25	69
2	80	38	71	29	68
8	79	1	70	38	68
11	78	4	70	3	66
4	71	29	70	9	61
40	66	8	67	16	60
38	62	12	65	41	59
22	60	5	63	8	58
3	58	27	63	15	58
29	58	26	62	33	58
12	56	39	62	30	57
35	54	9	61	36	56
27	53	28	61	5	55
21	50	31	59	1	51
24	50	3	56	24	51
48	49	25	56	4	50
10	48	33	56	14	49
23	48	35	56	37	49
34	48	10	54	39	49
37	47	37	54	32	48
41	46	36	53	31	47
5	45	30	52	20	46
31	45	16	51	22	45
39	45	41	50	2	44
26	44	44	50	26	44
30	44	15	48	28	44
36	44	20	48	35	43
20	43	32	48	43	43
43	43	43	46	10	42
32	41	14	45	46	42
28	40	11	44	48	42

33	40	24	42	23	40
46	39	34	42	21	39
13	38	21	41	34	39
14	37	22	41	11	38
44	35	7	38	40	37
16	33	6	37	44	37
15	32	48	37	12	34
25	32	42	36	45	29
6	28	46	36	47	27
7	28	45	33	6	25
42	28	47	28	17	25
45	19	23	27	7	24
47	19	13	17	42	24
18	12	17	17	13	20
17	11	18	14	18	19
19	9	19	12	19	17

Yapı işleri mevzuatı içerisinde incelenen konular arasında “proje kalite şartlarına” en çok etkiyen hususlar arasında; “En uygun ihale yöntemi, Yükleniciler açısından mevcut yapım işleri mevzuatı yeterliliği ve İhalelerin sözleşme bedellerinin proje kalite standartlarına uygunluğu” konuları ilk üç sırada yer almaktadır. “Proje toplam maliyetine” en çok etkiyen hususlar arasında; “İhalelerin sözleşme bedellerinin proje kalite standartlarına uygunluğu, Maliyet tahmini için kullanılacak en güvenli metotlar ve Alt yüklenici seçimine idarenin müdahil olmasının projenin süre, maliyet ve kalitesine etkisi” ilk sıraları almaktadırlar. Anketle değerlendirilen konular arasında “proje süresine” en çok etkiyenler ise; “İdarenin proje tesliminde gecikmesi, İdarenin işyeri tesliminde gecikmesi ve Anahtar Teslimi Götürü Bedel Sözleşmelerde uygulama projesi eksikliği” konularındır.

Sözleşme içeriğindeki “anlaşmazlıkların çözümüne dair şartların proje maliyetlerine etkisinin önemine” dair Likert Ölçeği ile yapılan analiz sonuçları aşağıda Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Sözleşme İçeriğindeki Anlaşmazlıkların Çözümüne Dair Şartların “Proje Maliyetlerine” Etkisinin Önemi

Soru No	Frekans					Yüzde (%)				
	Çok az	Az	Orta	Fazla	Çok fazla	Çok az	Az	Orta	Fazla	Çok fazla
8	3	2	6	6	4	14,3	9,5	28,6	28,6	19
9	1	1	8	8	3	4,8	4,8	38,1	38,1	14,3
14	4	6	4	4	3	19	28,6	19	19	14,3
15	5	2	6	5	3	23,8	9,5	28,6	23,8	14,3
16	5	2	5	7	2	23,8	9,5	23,8	33,3	9,5
17	10	6	5	0	0	47,6	28,6	23,8	0	0
18	2	2	17	0	0	9,5	9,5	81	0	0
19	15	2	4	0	0	71,4	9,5	19	0	0
20	3	5	6	6	1	14,3	23,8	28,6	28,6	4,8
21	7	4	6	2	2	33,3	19	28,6	9,5	9,5
22	4	7	6	3	1	19	33,3	28,6	14,3	4,8
23	11	2	4	4	0	52,4	9,5	19	19	0
24	3	8	5	3	2	14,3	38,1	23,8	14,3	9,5
38	0	0	8	10	3	0	0	38,1	47,6	14,3
44	6	5	2	4	4	28,6	23,8	9,5	19	19
45	7	9	3	0	2	33,3	42,9	14,3	0	9,5

Sözleşme içeriğindeki anlaşmazlıkların çözümüne dair şartların proje maliyetlerine etkisinde; “Kamu açısından mevcut yapım işleri mevzuatı yeterliliği ve Yükleniciler açısından mevcut yapım işleri mevzuatı yeterliliği” hususları en etkili parametreler olarak öne çıkarken “Yüksek Fen Kurulu’na başvuru, Yüksek Fen Kurulu çözümlerinin süresi konuları, anket konusu parametreler içinde en az etkili olanlardır.

IV. SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti kamu yapım projelerinde kullanılan ihale mevzuatının bazı hükümleri ile YİĞŞ uygulamaları yüklenici kuruluşların açısından incelenmiştir. Yapı işleri mevzuatı içerisinde incelenen konular arasında proje kalite şartlarına en çok etkileyen hususlar arasında; “En uygun ihale yöntemi, Yükleniciler açısından mevcut yapım işleri mevzuatı yeterliliği ve İhalelerin sözleşme bedellerinin proje kalite standartlarına uygunluğu” konuları ilk üç sırada yer almaktadır. Proje toplam maliyetine en çok etkileyen hususlar arasında; “İhalelerin sözleşme bedellerinin proje kalite standartlarına uygunluğu, Maliyet tahmini için kullanılacak en güvenli metotlar ve Alt yüklenici seçimine idarenin müdahil olmasının projenin süre, maliyet ve kalitesine etkisi” ilk sıraları almaktadırlar. Araştırmada değerlendirilen konular arasında proje süresine en çok etkileyenler ise; “İdarenin proje tesliminde gecikmesi, İdarenin işyeri tesliminde gecikmesi ve Anahtar Teslimi Götürü Bedel Sözleşmelerde uygulama projesi eksikliği” konularıdır. Bu bulgular, giriş bölümünde değinilen Günay ve Birgönül’ün bulguları ile paralellik arz etmektedir.

Gerek Türk yapım müteahhitleri gerekse yabancı inşaat firmaları tarafından iştirak edilmesi düşünülebilecek bir Türkiye Cumhuriyeti kamu yapım projesinin mevzuat ve sözleşme yönetimi uygulamaları orijininde değerlendirilmesinin yapıldığı bu çalışma ile bazı önemli noktalara dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Proje süre, maliyet ve kalite şartlarının güvene alınması için izlenmesi gereken güzergah hakkında genel bir fikir veren bu çalışmanın bulguları, yapılacak revize ve geliştirme çalışmalarında yasa koyuculara ve karar vericilere birer mihenk noktası sunmaktadır.

V. KAYNAKLAR

- [1]Hinze, J. (2001), *Construction Contracts*, Second Edition, Mc Graw Hill. P. 145-147, (ISBN: 0-07-232172-5)
- [2]Hibberd P., Newman P. (1999), *ADR and Adjudication in Construction Disputes*, Oxford, Blackwell.
- [3]Collier, K. (1987), *Construction Contracts*. Second Edition. Douglas College. A Reston Book Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey.
- [4]Bowers, T., J.P. Mallor, J. Barnes, A.W. Langvardt. (2004), *Business Law, The ethical, global and e-commerce environment*, Twelfth Edition, Mc Graw Hill Irwin, p. 221-408, Chapters 9 to 15.
- [5]K.C. Iyer, N.B. Chaphalkar, G.A. Joshi, *Understanding time delay disputes in construction contracts*, International Journal of Project Management **26** (2008) 174–184
- [6]Adriaanse J. (2005) *Construction Contract Law: The Essentials*, New York, Palgrave Mac Millan.
- [7]R. Zaghoul, F. Hartman, *Construction Contracts: the Cost of Mistrust*, International Journal of Project Management **21** (2003) 419–424
- [8]Porter, M. E. (1990) *The Competitive Advantage of Nations*, The Free Press, New York.
- [9]Öz, Ö. (1999) *The Competitive Advantage of Nations: The Case of Turkey*, Ashgate, Aldershot.
- [10] Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, Yurtdışı Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Hizmetleri Raporu, 2014.

(<http://www.ydmh.gov.tr/detay.cfm?sayfa=D4ADF6DB-DF64-341A-696F85F98E5EEFE1>

11 Mayıs 2014)

- [11] Yapı-Endüstri Merkezi, *Türk Yapı Sektörü Raporu 2013*
- [12] Türkiye Mütahhitler Birliği, *İnşaat Sektörü Analizi, Ocak 2014*
- [13] L.O. Uğur, *Cantitative Comparison of Responsibilities' and Risks' Distribution Between Turkish General Condition of Contract and FIDIC Red Book General Conditions*, e,journal of New World SciencesAcademy, **Vol.5, Nr.2**, p.104-120, (2010)
- [14] H. Gencer, *Anahtar Teslimi Götürü Bedel Sözleşmelerde Yasal İş Artışı ve Yeni İş Kalemi Birim Fiyatının Düzenlenmesinde Ortaya Çıkan Sorunlar ile Yeni İş Kalemi Pursantaj Oranının Düzenlenmesine Yönelik Yaklaşımlar*, İnşaat Yönetimi Kongresi, Bildiriler Kitabı s.203-209, (2011)
- [15] H. Gencer, *Yapım İşleri İhalelerinde Teklif Türünün Belirlenmesinde Ortaya Çıkan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, İnşaat Yönetimi Kongresi, Bildiriler Kitabı s.33-44, (2011)
- [16] Sertyesilisk, B., *An Investgation On The Application Of Standard Contracts In The Turkish Construction Industry* Ph.D.Thesis, Department of Architecture in Building Science, Middle East Technical University, (2007)
- [17] S. B. Koraltan, A. Dikbaş, *An Assessment of the Applicability of Partnering in the Turkish Construction Sector*, Construction Management and Economics (2002) **20**, 315–321
- [18] Sevda B. Koraltan, A. Dikbaş, *Construction Management and Economics* (2002) **20**, 315–321
- [19] Sertyesilisk, B., *An Investgation On The Application Of Standard Contracts In The Turkish Construction Industry* Ph.D.Thesis, Department of Architecture in Building Science, Middle East Technical University, (2007)
- [20] Günay, G., Birgönül, T. (2001). *Türk İnşaat Sektöründe Hukuksal Anlaşmazlıkların Oluşumu ve Çözüm Yolları*, Türkiye Mütahhitler Birliği Yayını.
- [21] E. C. Apanoğlu, *Türkiye'de İnşaat Sektöründe Yargıya İntikal Eden Süre ve Özen Borcu Kaynaklı Anlaşmazlıkların Analizi*, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,i s.1, (2007)
- [22] B. Bilaloğlu, *İnşaat Sözleşmelerinde İhtilaf Nedenleri ve Çözüm Tekliflerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Eylül (1995)
- [23] İter, D., Dikbas, A., *Opinions of Legal Professionals Regarding the Use of ADR in the Construction Industry*, Special Track 18th CIB World Building Congress (May 2010) Salford, United Kingdom
- [24] O. Şendur, Yüksek Fen Kurulu Başkanı, *Sözleşmeden Sonra Yüksek Fen Kurulu ve Tahkim*, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı web sitesi, (2008)
- [25] L. O. Uğur, U. N. Baykan, *An Area Study For Determining Construction Contractors' Risks And Risk Atitudes In Construction Projects*”, Selçuk Ün., Tek. Bil. Yük. Ok., Teknik Online Dergi, **Cilt 7, Sayı 1**. s.73-85, (2008), Konya
- [26] Uğur, L. O., Erdal, M., Baykan, U. N., *Yapım İşleri Genel Şartnamesi'nde İşveren İle Yüklenicinin Sorumluluk Paylaşımının Proje Maliyetlerine Etkisi*, Selçuk Ün., Tek. Bil. Yük. Ok., Teknik Online Dergi, **Cilt 5, Sayı 3**. s. 133-149, (2006), Konya
- [27] Morgan, G. (1990) *Organizations in Society*, Macmillan, London.
- [28] Z. Özen, M. A. Küçük, *Secondary Subcontracting in the Turkish Construction Industry*, Construction Management and Economics (1999) **17**, 215-220
- [29] (<http://www.turkinsa.org.tr/> , 25.04.2014)